

مراحل تدوین استانداردهای بین المللی ایزو

How ISO develops Standards

ترجمه : هنسا قادری

بهار ۱۳۸۷

مراحل تدوین استانداردهای بین المللی ایزو

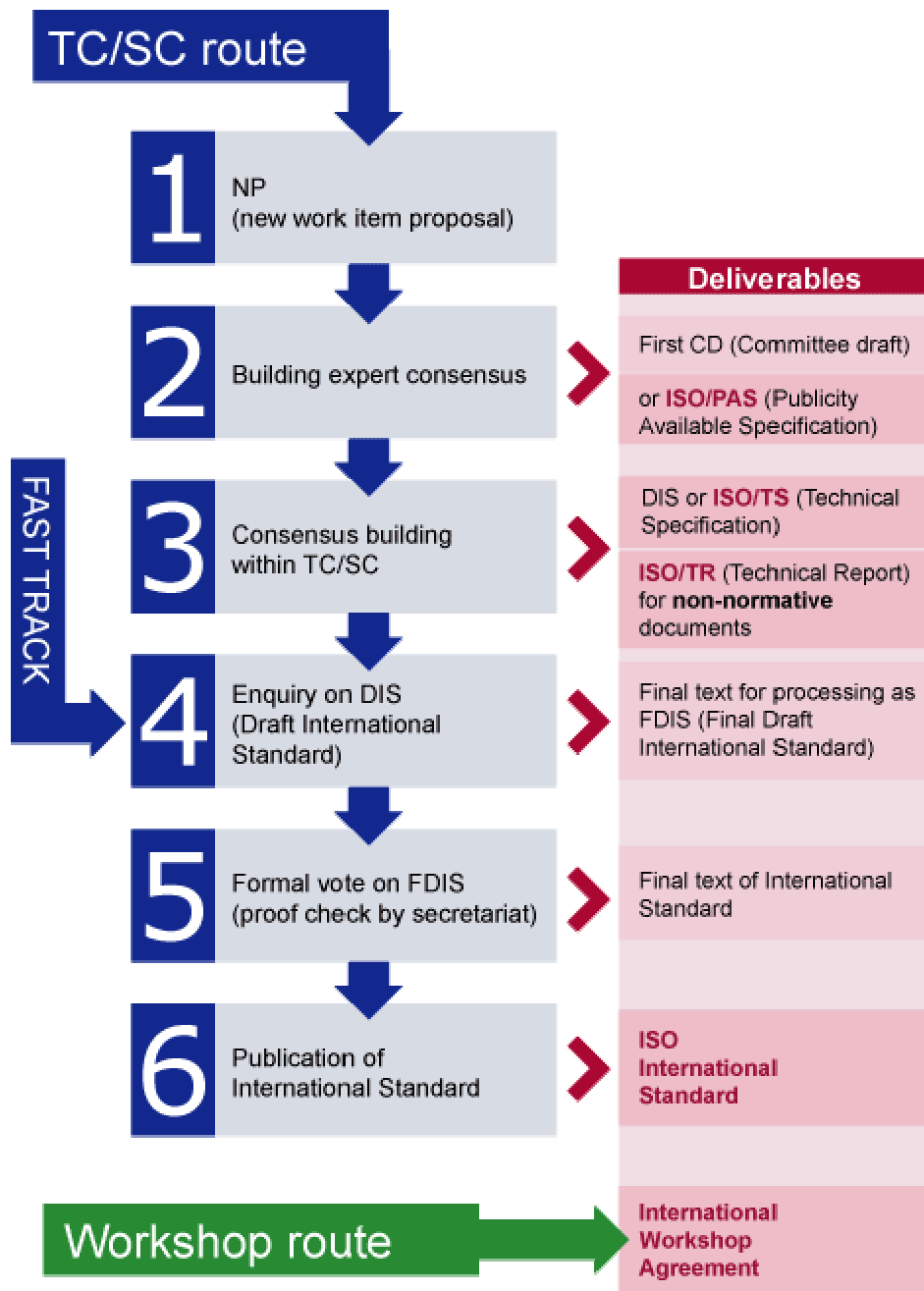
How ISO develops Standards

استانداردهای بین المللی نتیجه ی توافق اعضای ایزو هستند که می توانند کاربران این استانداردها هم باشند یا آنها را به عنوان استانداردهای ملی پذیرفته و در کشورهای متبوع اجرا نمایند.

استانداردهای بین المللی ایزو توسط کمیته های فنی این سازمان (TC) و کمیته های فرعی (SC) در شش مرحله تدوین می شوند.

- مرحله اول: مرحله پیشنهاد
- مرحله دوم : مرحله تدوین
- مرحله سوم: مرحله کمیته
- مرحله چهارم: مرحله بررسی
- مرحله پنجم: مرحله پذیرش
- مرحله ششم : مرحله انتشار

Schematic representation of ISO deliverables

نحوه تصمیم گیری ISO برای تدوین استانداردهای جدید

سازمان ایزو تدوین استانداردهای جدید را در پاسخ به اعلام نیاز شفاف و مشخص بخش های مختلف و ذی نفعان در دستور کار قرار می دهد. به این ترتیب که بخش های مختلف صنعت یا گروهی از ذی نفعان نیاز به استناداری واحد را به یکی از سازمان های ملی استاندارد عضو ایزو ارائه می دهند و این درخواست به عنوان یک موضوع جدید کاری به کمیته فنی ذی ربط این سازمان پیشنهاد می شود. چنانچه موضوع با هیچیک از کمیته های موجود مرتبط نباشد، ممکن است پیشنهاد ایجاد یک کمیته فنی جدید برای پوشش دادن تدوین استاندارد مورد نظر از سوی سازمان ملی استاندارد پیشنهاد شود.

برای آنکه تدوین استاندارد جدید مورد پذیرش کمیته فنی قرار گیرد، احراز اکثریت آراء اعضای فعال (P) کمیته فنی ذی ربط مبنی بر نیاز جهانی به تدوین این استاندارد و قابلیت اجرای آن در سطح جهانی لازم است .

علاوه بر کمیته های فنی که تدوین استاندارد در زمینه های تخصصی را مطرح می سازند، کمیته های

سیاست گذاری ایزو نیز نیاز به تدوین استاندارد کشورهای در حال توسعه (DEVCO)، مصرف کنندگان (COPOLCO) و ارزیابی انطباق (CASCO) را بررسی و اعلام می کنند که پیشنهاد های آنها می تواند به کمیته های فنی ایزو یا کمیته ارزیابی انطباق (CASCO) ، ارائه شود. در مواردی که در آغاز پروژه تدوین استاندارد، در خصوص لزوم تدوین آن یقین وجود دارد مثلاً در مواردی که استناداری توسط یک سازمان دیگر تدوین شده است، می توان مراحل اولیه را حذف کرد و استاندارد تهیه شده را با عنوان " روند سریع " مستقیماً به عنوان پیش نویس استاندارد بین المللی (DIS مرحله چهارم) برای اعضای ایزو فرستاد یا در مواردی که استاندارد تدوین شده

توسط یکی از سازمان های بین المللی مورد تایید شورای ISO تدوین شده باشد این مدرک به عنوان پیش نویس نهایی استاندارد بین المللی (FDIS ، مرحله پنجم) بدون گذراندن مراحل قبلی برای اعضای فعال کمیته فنی ارسال می شود.

جزئیات کار در مراحل شش گانه تدوین استاندارد به شرح زیر است:

مرحله ۱ (Stage ۱): مرحله پیشنهاد

مرحله اول تدوین استاندارد بین المللی برای تایید نیاز به تدوین استاندارد مورد نظر است و به این منظور پیشنهاد یک موضوع جدید کاری (NP) بین اعضای کمیته اصلی یا فرعی ذی ربط به رای گذاشته می شود.

اگر اکثریت اعضای فعال (P) کمیته رای مثبت دهند حداقل ۵ عضو فعال برای مشارکت فعال در پروژه اعلام آمادگی کنند، موضوع تصویب می شود. در این مرحله معمولاً یک رهبر پروژه ، منصوب می گردد.

مرحله دوم (Stage ۲) : مرحله تدوین

معمولاً یک گروه کاری متشکل از کارشناسان و رییس که همان رهبر پروژه است، از طرف کمیته فنی اصلی یا فرعی برای تدوین پیش نویس اولیه تعیین می شوند، در این مرحله ممکن است پیش نویس های متعددی تدوین شوند تا زمانی که گروه کاری اطمینان حاصل نماید که پیش نویس تهیه شده بهترین راه حل فنی برای مشکلات عنوان شده است. سپس پیش نویس مورد تایید گروه برای نیل به توافق در اختیار کمیته قرار می گیرد.

مرحله سوم (Stage ۳) : مرحله کمیته

به محض اینکه اولین پیش نویس کمیته فنی آماده شد، در دبیرخانه مرکزی ایزو به ثبت می رسد و برای نظرخواهی از اعضا و در صورت لزوم رای گیری بین اعضای فعال (P) کمیته فنی اصلی یا فرعی توزیع می شود. پیش نویس های متعدد و پیاپی ممکن است در این مرحله تهیه شوند تا زمانی که توافق مورد نظر حاصل گردد. سپس متن مورد توافق به عنوان پیش نویس استاندارد بین المللی (DIS) نهایی می شود.

مرحله چهارم (Stage 4): مرحله بررسی

پیش نویس استاندارد بین المللی (DIS) توسط ایزو برای رای گیری و نظر خواهی در یک مقطع پنج ماهه بین اعضای این سازمان توزیع می گردد. در صورتی که رای اکثریت دو سوم از اعضای فعال (P) مثبت و کمتر از یک چهارم از کل آرا منفی باشد، پیش نویس به عنوان پیش نویس نهایی استاندارد بین المللی (FDIS) تصویب می شود. در غیر این صورت به کمیته فنی عودت داده می شود تا مورد بررسی مجدد و تجدید نظر قرار گیرد و مجدداً برای رای گیری به عنوان DIS توزیع گردد:

مرحله پنجم (Stage 5): مرحله پذیرش

پیش نویس نهایی استاندارد بین المللی (FDIS) در این مرحله توسط دبیرخانه مرکزی برای اعضای ISO ارسال می گردد تا ظرف دو ماه صرفاً رای مثبت یا منفی خود را اعلام دارند. اگر در این مدت نقطه نظرات فنی نسبت به مدرک ارائه شود، مد نظر قرار نمی گیرد و صرفاً در آینده، هنگام تجدید نظر استاندارد بین المللی بررسی می شود. چنانچه آراء اکثریت دو سوم از اعضای فعال (P) کمیته فنی اصلی یا فرعی موافق و

کمتر از یک چهارم از کل آراء منفی باشد، مدرک به عنوان استاندارد بین المللی تصویب می شود. در غیر این صورت برای بررسی مجدد نقطه نظرات فنی ارائه شده در حمایت از آراء منفی به کمیته اعاده می گردد.

مرحله ششم (Stage 6): مرحله انتشار

هنگامی که پیش نویس نهایی استاندارد بین المللی تصویب شد، در صورت لزوم ، تنها تغییرات نگارشی کوچک، نسبت به متن نهایی اعلام می شود و متن نهایی برای انتشار به عنوان استاندارد بین المللی در اختیار دبیرخانه مرکزی ایزو قرار می گیرد.

تدوینگران استانداردهای بین المللی ISO

استانداردهای ISO توسط کمیته های فنی اصلی و فرعی و کمیته های پروژه متشکل از کارشناسان فنی و کارشناسان بخش های صنعت و تجارت که متقاضی یا کاربر استانداردها هستند ، تدوین می شوند. این کارشناسان در امر تدوین با نمایندگان بنگاههای دولتی ، آزمایشگاهها، تشکل های حمایت از مصرف کنندگان ، سازمان های غیردولتی و جوامع دانشگاهی رایزنی می کنند.

پیشنهاد تاسیس کمیته های فنی جدید توسط سازمان های ملی استاندارد عضو ISO که در نظر دارند عضو فعال (P) یا ناظر (O) کمیته مورد نظر باشند (یا در برخی موارد حتی هیچ نوع عضویتی را در نظر نداشته باشند) به این سازمان ارائه می شود . هیات مدیره فنی، دبیرخانه کمیته فنی را (که باید پشتیبانی امور اداری کمیته را عهده دار شود) تعیین و گزارش آن را به شورای سازمان ارائه می کند. معمولاً این دبیرخانه در کشوری که پیشنهاد تاسیس کمیته فنی را ارائه داده مستقر می شود . دبیرخانه ، مسئول معرفی فردی به عنوان رییس کمیته فنی است که هیات مدیره فنی وی را رسماً به این سمت منصوب خواهد کرد.

کشورهای عضو ISO کارشناسانی را به عنوان نمایندگان کشور متبوع برای مشارکت در فعالیت های کمیته فنی مورد نظر معرفی می کنند که باید نه تنها نقطه نظرات سازمانشان را بلکه دیدگاههای سایر ذی نفعان را نیز منعکس سازند. این نمایندگان معمولاً از پشتیبانی کمیته های فنی متناظر کشور مورد نظر برخوردارند و باید به این کمیته ها گزارش دهند.

بر اساس مقررات ISO ، سازمان های ملی استاندارد عضو ایزو مکلفند دیدگاهها و نظرات طرف های ذی نفع را در هنگام تدوین مدنظر قرار دهند. با این ترتیب آنها قادر خواهند بود موضعی را که بر اساس توافق ملی است ، اتخاذ کنند.

سازمان های بین المللی و منطقه ای چه در بخش های عمومی و چه تجاری می توانند به عنوان سازمان های همکار در تدوین یک استاندارد مشارکت داشته باشند یا در جریان امور قرار گیرند. این سازمان های همکار (Organization in Liaisons) با رای کمیته مرتبط در ISO پذیرفته می شوند و می توانند نسبت به پیش نویس اولیه، موضوع جدید کاری یا حتی مدارکی که بدون گذراندن مراحل چهارگانه اولیه برای رای گیری سریع (Fast tracking) ارسال می شوند اظهار نظر نمایند ولی حق رای را ندارند.

نحوه تدوین استانداردهای ISO

نمایندگان کشورهای عضو در قالب گروه های کارشناسی گردهم می آیند تا برای نیل به توافق در خصوص یک پیش نویس به بحث و تبادل نظر و ارائه استدلال در خصوص نقطه نظرات ارائه شده بپردازند. "سازمان های همکار" نیز در این بخش از کار مشارکت دارند. در برخی موارد، پیشرفت کار در سازمان های یاد شده بدین معنی است که اساس کار و بحث و جدل های فنی قبلاً انجام شده، در نتیجه مدرک مورد نظر در پروسه ی رای گیری سریع (Fast tracking) قرار می گیرد. در هر صورت پیش نویس مورد بحث به عنوان پیش نویس استاندارد بین المللی (DIS) برای رای گیری و اظهار نظر بین اعضای ایزو توزیع می گردد.

اگر نتیجه رای گیری مثبت بود، این مدرک به عنوان پیش نویس نهایی استاندارد بین المللی (FDIS) توزیع می شود و در صورتی که اعضا نسبت به مدرک اخیر نیز رای موافق دادند، نهایتاً مدرک مورد نظر به عنوان استاندارد بین المللی منتشر می گردد. (گفتنی است که در پروسه ی Fast Track در کمیته فنی ISO/IEC/JTC1، با عنوان فناوری اطلاعات، مرحله FDIS وجود ندارد).

دسترسی عمومی

اغلب اعضای ایزو فرم هایی مشخص برای روند بازنگری عمومی به منظور ارائه پیشنهاد موضوعات کاری یا پیش نویس استاندارد در اختیار طرف های ذی نفع قرار می دهند و با این ترتیب بازخوردهایی را برای اتخاذ موضع مناسب دریافت می دارند. همچنین پیش نویس های استاندارد به طرف های ذی نفع یا عموم کسانی که می توانند نقطه نظراتی را از طریق سازمان های ملی استاندارد ارائه دهند فروخته می شود.

رای گیری

برای پذیرش یک مدرک به عنوان استاندارد بین المللی ISO، لازم است رای دوسوم اعضای ایزو که در تدوین آن مشارکت داشته اند مثبت باشد مشروط به اینکه کمتر از یک چهارم از کل آراء داده شده منفی باشد.

اعتراض

کشورهای عضو ایزو حق دارند در خصوص تصمیم کمیته های فرعی به کمیته مادر اعتراض کنند ، همچنین می توانند اعتراض خود نسبت به تصمیمات کمیته های فنی اصلی را به هیات مدیره فنی و اعتراض نسبت به تصمیمات هیات مدیره فنی را به شورای ISO ارائه نمایند. موارد فنی ، اداری یا روند امور می تواند موضوع این اعتراض باشد که نحوه آن در ارتباط با تدوین استانداردهای عمومی در ISO/IEC Directives و در خصوص کمیته فنی ۱ JTC در ISO/IEC/JTC۱ Directives شرح داده شده است.

محصولات ISO

علاوه بر استانداردهای بین المللی ، صورت های دیگری از موافقت نامه های استاندارد به شرح زیر توسط ISO تدوین و منتشر می شود.

- ISO/PAS Publicly Available Specifications مشخصات قابل دسترس برای عموم
- ISO/TC Technical Specifications ویژگی های فنی
- ISO/TR Technical Report گزارش های فنی
- IWA International Workshop Agreement موافقتنامه های کارگاه های بین المللی
- ISO Guide راهنماهای ایزو

